

כדורן ענף *Sparganium erectum* - צמח אדום פורח

בגדות מקווי מים (מאי 2017)

כתב: גדי פולק

כדורן ענף *Sparganium erectum* (משפחת הכדורניים) הוא צמח מים מזדקר רב-שנתי בעל קנה שורש הגדל בבתי גידול לחים. הצמח זקוף, גבהו 50-100 ס"מ. העלים דמויי רצועה והם זקופים מעל למים. התפרחת מכבד של תפרחות כדוריות חד-מיניות. התפרחות הזכריות ממוקמות מעל לנקביות. הפרחים ירקרקים בעלי עטיף המורכב מ-3-6 קשקשים. לפרחים הזכריים 3-5 אבקנים ולפרחים הנקביים עלי יחיד. פורח בקיץ ומבשיל פירות בסתיו. עיקר הריבוי וגטטיבי בעזרת הנצה מקנה השורש או בהשתרשות מחודשת מקני שורש של צמחים שניתקו ממקומם. הריבוי הגטטיבי מקנה לו יכולת התפשטות במקווי מים עד כדי היווצרות בעיה של התפשטות יתר(באירופה). משמש כאתר מחיה וקינון לעופות מים, הניזונים מהפירות. במחקר שנעשה בצרפת נמצא ש**כדורן ענף** מתרבה בו-זמנית הן בדרך וגטטיבית ע"י הנצה מקני השורש והן בדרך מינית מזרעים. בין שתי אסטרטגיות הרבייה קיימת המרת משאבים (Trade-off) בהתאם לגיל האוכלוסיה, כאשר באוכלוסיות בוגרות שמצטופפות קיימת הסטה לכיוון יצירת זרעים המאפשרת הפצה לאתרים חדשים וייסוד של אוכלוסיות חדשות.

כדור ענף. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין - עלים ותפרחות זכריות ונקביות; במרכז - תפרחות זכריות מעל הנקביות; משמאל - פרי.
להגדלה - לחצו על התמונות

כדור ענף גדל כיום בארץ בעיקר בשרון, בעמק החולה ובגולן. בעבר היה כנראה שכיח בביצות החולה ובנחלי מערכת הירדן העליון ונחלי מישור החוף, אך בעשרות השנים האחרונות תפוצתו התמעטה מאוד בעקבות ייבוש החולה והפסקת הזרימה של מים נקיים ברוב נחלי השרון. בית הגידול הטיפוסי הוא גדות של בריכות, נחלים ותעלות של מים קבועים וזכים. הצמח מושרש לרוב בתוך קרקעית בוך ובסיס הנצר מכוסה בשכבת מים בעומק של כ-20 ס"מ. בזרימות מים חזקות מדי הוא נעקר וכמו כן אינו עמיד להצפה ממושכת של הצמח כולו. בעבר גדל בחגורה חיצונית של אגם החולה טרם ייבושו.

כדור ענף מתפקד באזורים ממוזגים כ"מהנדס סביבה" בתעלות מים. סבך הקנים מביא להאטת זרימות, ללכידת זרעים של מינים אחרים ובכך תורם לייצוב הקרקע ולשיפור התנאים האקולוגיים.

כדור ענף נפוץ בכל ארצות אירופה והמזרח התיכון בבתי גידול מימיים. ממשיך בתפוצתו מזרחה לארצות הים-השחור, הקווקז ומרכז אסיה. גדל גם בצפון-אמריקה ובאוסטרליה, שם הוא איננו טבעי ונחשב כמין פולש.

הסוג **כדור** הוא יחידי במשפחתו הכדורניים, ומונה 14 מינים הנפוצים באזורים הממוזגים של חצי כדור הארץ הצפוני; 7 מינים באירופה ו-10 בצפון-אמריקה. מינים אחדים מגיעים חוצים את קו המשווה ומגיעים בתפוצתם למלזיה ואוסטרליה. הסוג והמשפחה מיוחדים משאר הקבוצות החד-פסיגיות הדומות לה (גומאיים, סמריים, סופיים) בתפרחות הכדורית שלה. במזרח-התיכון גדלים שלושה מינים, שניים מצומצמים בתפוצתם רק לטורקיה והשלישי הוא **הכדור הענף**.

השורשים ובסיסי הגבעולים מכילים כמות עמילן גדולה וניתנים למאכל לאחר בישול. הפירות משמשים מזון חשוב לעופות הבר בסתיו ובחורף המוקדם.

מבוסס על הערך "כדורן ענף" בכרך א' של הספר האדום של צמחי ישראל

שמידע, א. ופולק, ג. 2007. הספר האדום - צמחים בסכנת הכחדה בישראל. רשות הטבע והגנים.

ספרות נוספת:

O'hare JM O'hare MT Gurnell AM Scarlett PM et al. 2012 Influence of an ecosystem engineer, the emergent macrophyte *Sparganium erectum*, on seed trapping in lowland rivers and consequences for landform colonisation. *Freshwater Biology*, 57: 104-115.

Piquot Y Petit D Valero M Cuguen J et al. 1998 Variation in Sexual and Asexual Reproduction among Young and Old Populations of the Perennial Macrophyte *Sparganium erectum*. *Oikos*, 82: 139-148.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פולק ג 2017 כדורן ענף *Sparganium erectum* - צמח אדום פורח בגדות מקווי מים (מאי 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/sparganium-erectum>